

Zofia Baranowska

Sprawozdanie z prac nad skorowidzami drukarń w dziale starych druków Biblioteki Kórnickiej

Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej 7, 399-403

1959

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZOFIA BARANOWSKA

SPRAWOZDANIE Z PRAC NAD SKOROWIDZAMI DRUKARŃ W DZIALE STARYCH DRUKÓW BIBLIOTEKI KÓRNICKIEJ

Biblioteka Kórnicka znajduje się w specjalnym położeniu wskutek tego, że łączy się ściśle ze zbiorami muzealnymi, odwiedzanymi przez masowe wycieczki z kraju i zagranicy.

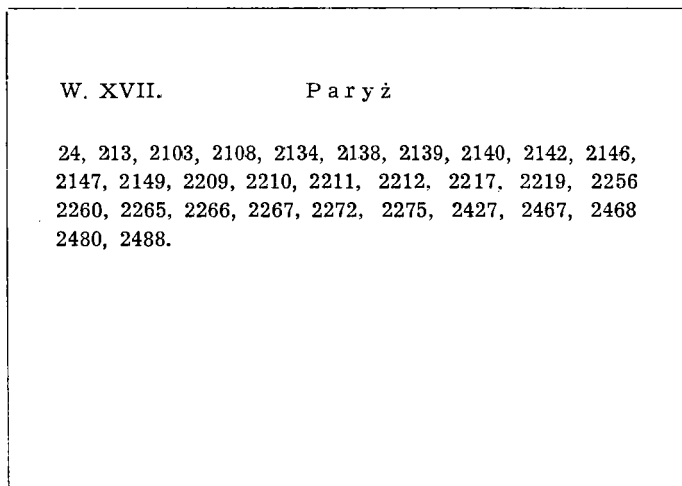
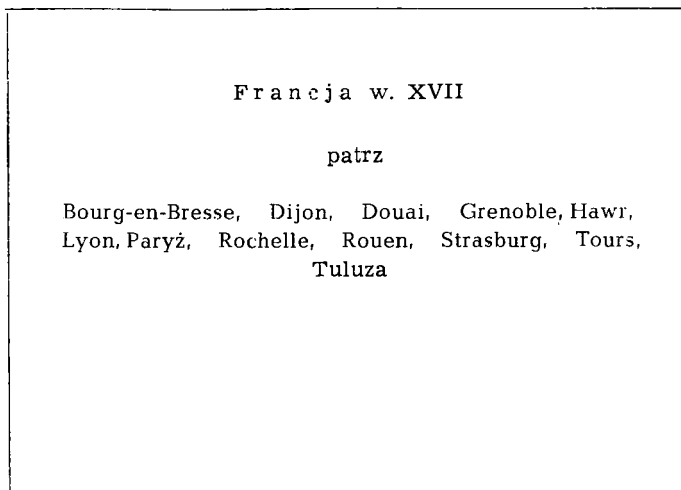
Liczni goście zagraniczni, zwłaszcza naukowcy, chcą zazwyczaj, oprócz stałej wystawy wnętrza kórnickiego poznać także tutejszy księgozbiór. Interesują ich dzieła z różnych gałęzi wiedzy, a przede wszystkim stare druki, które wyszły z ich narodowych oficyn.

Urządzać więc trzeba dla bardzo wielu takich wycieczek doraźne wystawy okolicznościowe, reprezentujące odpowiednie druki obce. Niekiedy goście zapowiadani bywają wcześniej i wtedy można spokojnie przygotować interesujący zestaw druków, zazwyczaj jednak konieczność wydobycia druków XV—XVIII w. spadała na pracowników Biblioteki nagle, gdy już zaczynało się zwiedzanie muzeum. Zmusiło to Bibliotekę do opracowania zestawień sygnatur starych druków angielskich, czeskich, francuskich, niemieckich, włoskich i innych od XV do końca XVIII w.

Podejmując tę pracę dążono do tego, by ukończyć ją w jak najkrótszym czasie, starano się więc zadanie jak najbardziej uprościć i dać tylko konieczny przewodnik do szybkiego wyszukania druku w magazynie. Utworzyły się w ten sposób dwie kartoteki: kartoteka krajów, w której od nazwy kraju odsyła się do poszczególnych miejscowości, z jakich wyszły druki, oraz kartoteka miejscowości z wyszczególnieniem sygnatur poszczególnych druków. W zestawieniu tym pominięto wszelkie dane z karty tytułowej, a więc nazwisko autora, tytuł, drukarza, uwzględniono jedynie nazwę miejsca druku, datę i sygnaturę. Nazwa miejsca stała się hasłem karty. Data znajduje się również w hasle w zaokrągleniu do stuleci, sygnatury wypisuje się poniżej. W ten sposób na jednej karcie mamy zebrane wszystkie sygnatury druków XV, XVI, XVII i XVIII w., pochodzących z danej miejscowości.

Z uwagi na to właśnie ograniczenie się do wyliczania jedynie sygnatur kartoteki mają charakter skorowidzów. Ze względów praktycz-

nych wprowadzono osobno karty dla różnych formatów bibliotecznych, co ułatwia poszukiwanie w magazynie. Skorowidze takie pozwalają nadto na określenie zawartości egzemplarza wprost z księgi inwentarzowej. Podajemy wzory obu kart, które mają format ćwiartki zwykłego znormalizowanego arkusza bez nadruku. Przypominamy, że format magazynowy w Bibliotece Kórnickiej zaznaczony jest pierwszą cyfrą sygnatury.

Na tego rodzaju karcie miejscowości podkreśla się czerwonym atramentem sygnatury druków, które szczególnie nadają się do wystawienia.

Kartoteki te oddają Bibliotece stale duże usługi, pozwalając szybko

zmontować wystawy, będące miłą, często niespodziewaną atrakcją dla wycieczek. Tak np. wśród licznej wycieczki włoskiej kilka osób szczególnie żywo interesowało się drukami wydanymi w miejscowości Macerata — widocznie stamtąd właśnie pochodziła ta grupka uczestników. Gość z Danii, bibliotekarz, zwiedzając zbiory kórnickie, ucieszył się bardzo drukami XVII i XVIII w. z Kopenhagi i był zdziwiony niezmiernie znalazłszy wśród nich takie, których w ojczyźnie swojej dotąd nie spotkał.

W ten sposób wyodrębniono druki z następujących krajów: Anglia — w. XVI—XVIII, Austria — w. XVI—XVIII, Belgia — w. XV—XVIII, Chiny — w. XVIII, Czechy — w. XV—XVIII, Dania — w. XVII—XVIII, Egipt — w. XVIII, Finlandia — w. XVIII, Francja — w. XV—XVIII, Grecja — w. XVIII, Hiszpania — w. XV—XVIII, Holandia — w. XVI—XVIII, Luksemburg — w. XVIII, Łotwa — w. XVII—XVIII, Łużyce — w. XVI—XVIII, Niemcy — w. XV—XVIII, Norwegia — w. XVII, Portugalia — w. XVIII, Rosja — w. XVIII, Rumunia — w. XVIII, Szwajcaria — w. XV—XVIII, Szwecja — w. XVII—XVIII, Turcja — w. XVIII, Włochy — w. XV—XVIII.

Łużyce wyodrębniono ze względu na interesowanie się tymi drukami wycieczek z krajów słowiańskich.

Ilościowo ujęto dotąd w ten sposób w ewidencję ponad 10 tysięcy druków obcych od XV do XVIII w., w tym ok. 3 tysiące druków bez oznaczenia miejscowości. Jest to zasób, który został już dawniej skatalogowany. Do skatalogowania pozostaje jeszcze w Bibliotece ponad 2 tysiące druków polskich i obcych, prawie wyłącznie z XVIII w., które wprowadzi się do kartotek przy katalogowaniu na bieżąco. Zasadniczo nie zmieni to już jednak obrazu, jaki wytworzył się w pracach dotychczasowych.

Jeśli chodzi o druki polskie, opracowano je również w ten sam sposób i ujęto w ewidencję ok. 10 tysięcy pozycji, w tym ok. 3 tysiące druków bez oznaczenia miejsca.

I ten wykaz wykorzystuje się niekiedy dla wycieczek. Tak np. dla wycieczki Liceum Bibliotekarskiego z Supraśla urządzono wystawkę druków z oficyn w Supraślu i Białymstoku. Druki obudziły żywe zainteresowanie opiekunów wycieczki i przyszłych bibliotekarzy. Zwrócili się oni następnie do Biblioteki Kórnickiej z prośbą o wykonanie fotokopii kart tytułowych tych druków dla zbioru gromadzonego przez szkołę.

Mając taki podstawowy skorowidz sygnatur Biblioteka Kórnicka przystąpiła do wykorzystania go także dla celów czysto bibliotecznych, to jest do sporządzenia kartoteki wszystkich drukarni polskich i obcych. Uzyskało się w ten sposób podstawę badań porównawczych przy opisywaniu druków typograficznie nie określonych, a przede wszystkim

druków pochodzących z drukarni wielkopolskich. Ta ostatnia możliwość była szczególnie ważna, ponieważ Biblioteka Kórnicka prowadzi Centralny Katalog Starych Druków Wielkopolskich i przygotowuje monograficzne opracowanie wielkopolskich oficyn.

Ale i w pracy bieżącej kartoteki drukarni oddają duże usługi przy katalogowaniu druków. Przytoczymy jeden przykład: w latach 1735—1740 u Hansa Paula Meriana w Kolonii została wydana w 7 częściach książka pt. *Accurate Uachricht von der russisch und sächsischen Belagerung und Bombardirung der Stadt Dantzig...* (Estr. t. XV, s. 50). Poszczególne części tego dzieła miały własne tytuły i karty tytułowe, paginacja natomiast była ciągła. Otóż dwie z tych części podaje Estreicher jako odrębne jednostki bibliograficzne, nie odsyłając do tytułu całości. Są to: *Elbingische Geschichte...* (t. XVI, s. 34) i *Thornische Begebenheiten...* (t. XII, s. 433). W Bibliotece Kórnickiej znalazły się obie te części. Weszły one do katalogu jedna po drugiej w okresie na tyle krótkim, iż ich wzajemne podobieństwo zewnętrzne i paginacja zwróciły uwagę i naprowadziły na przypuszczenie, że mogą stanowić część jednej większej całości. Nie pamiętano już jednak tytułu wcześniej skatalogowanej części. I tu właśnie przysłała z pomocą kartoteka drukarzy. Sprawdziwszy z magazynu druki Meriana w odpowiednim formacie z łatwością ustalono właściwą przynależność obu części. Kartotekę drukarni wykonano na takich samych kartkach jak poprzednie, tj. na ćwiartkach znormalizowanego arkusza, bez nadruku. W haśle i tutaj znajduje się nazwa miejscowości, w której druk się ukazał, wiek, a nadto nazwisko drukarza, poniżej zaś wykaz sygnatur. Podajemy wzór karty:

Paryż Courbe Augustin w. XVII.

2134, 2138, 2142, 2149, 2210.

Zestawienia te wykazują ponad 400 miejscowości obcych i ok. 100 miejscowości polskich.

Oficyn obcych, przechodzących częstokroć w ręce wspólników lub potomków przez szereg pokoleń, wynotowano w kartotece drukarń ponad 2 tysiące, oficyn polskich około 400. Z biegiem prac przybędzie jeszcze pewna ilość oficyn spośród druków nie oznaczonych typograficznie. Z miejscowości obcych największą ilość oficyn notujemy w Amsterdamie, Bazylei, Berlinie, Frankfurcie n. Menem, Hadze, Hamburgu, Kolonii, Leidzie, Lipsku, Londynie, Paryżu, Genewie, Rzymie, Wenecji, Wiedniu, Wittenberdze. Są wśród nich słynne oficyny Elzewirów w Amsterdamie, Plantiniana w Antwerpii, Oporiniana w Bazylei, Estienne'ów w Paryżu, Alda Manutiusa w Wenecji i in. Ilościowo dominują Paryż, Lipsk i Amsterdam.